

DE TROPISCHE NATUUR.

Redactie:

C. A. BACKER, *Buitenzorg.*
 A. J. KOENS, *Mr.-Cornelis.*
 Dr. A. R. SCHOUTEN, *Weltevreden.*

Adres der Redactie:

Dr. A. R. SCHOUTEN, *Batavia, Java-Hotel.*

Levend en Dood Materiaal:

C. A. BACKER, *Buitenzorg.*

Vaste Medewerkers:

H. A. CLERX.
 Dr. Z. KAMERLING.
 Dr. J. C. KONINGSBERGER.
 P. A. OUWENS.
 F. WEEHUIZEN.
 J. W. A. VAN WELSE.

Prijs per jaar f 6.50 — Leden der N. H. V. ontvangen het Tijdschrift gratis.

PASSILAN EN KEMADOEHAN.

Een der eerste verschijnselen, waarmee een planten-liefhebber in de tropen kennis maakt, is wel dat, waarvoor in West-Java de naam *passilan*, in Midden- en Oost-Java echter *kemadoehan* gebruikelijk is. Wat wij daaronder moeten verstaan is niet met een enkel woordje duidelijk te maken. Welke de afleiding en de oorspronkelijke beteekenis van die beide uitdrukkingen in de gebruikelijke Inlandsche talen is, weet ik niet; misschien dat een der lezers mij daaromtrent wat nauwkeuriger kan inlichten.

Wilt u weten wat de Inlandsche bevolking onder kemadoehan verstaat?

Probeer daartoe eens door uw kebon de passilan uit het wild te laten verzamelen. Ik bedoel natuurlijk niet, dat u een kebon uit de grootere plaatsen daarnaar moet vragen; die is in minstens negen van de tien gevallen niet veel meer dan een koelie, die de paden wat kan schoonvegen, nauwelijks het te lang opgeschoten gras weet te knippen, en nog veel minder weet, hoe hij moet planten, laat staan dan dat hij verstand zou hebben van passilan. Neen, ik bedoel die enkele weinigen onder de kebons, die werkelijk iets meer weten van de plantenwereld dan een willekeurige koelie, die zoo maar zich zelf tot kebon promoveert. Vragen wij hem wat kemadoehan mee te brengen, dan zal het al heel gauw blijken, dat hij met een aantal planten thuis komt die:

1^e. tot verschillende *groepen van planten* behooren;

2^e. tegelijkertijd voorbeelden zijn van een paar geheel van elkaar *verschillende verschijnselen*.

De meest gewone planten, die de Inlandsche bevolking onder passilan vereenigt, zijn o.a. de bekende *Dubbeltjes Varen* (*Niphobolus carnosus*), de *Kattestaart Orchidee* (*Aerides odoratum*), de *Duifjes Orchidee* (*Dendrobium cruminatum*), de *Loranthus* en de *Vogellijm* of *Maretak* (*Viscum* sp.).

Laten wij nu eens de genoemde voorbeelden van kemadoehan wat nader bekijken.

De *Dubbeltjes Varen* of *Pakis doewit* of het *Duit-blad* Fig. 1 heeft haar naam te danken aan de ronde bladeren, die in afmetingen tusschen een dubbeltje en een kwartje kunnen wisselen. Behalve deze draagt zij ook langere en smallere bladeren, die aan de bovenkant groen gekleurd zijn, echter aan de achterzijde roodbruine streepen vertoonen. Bekijken wij deze streepen met het gewapend oog, dan zal het al spoedig blijken dat zij hun kleur aan kleine roodbruine bolletjes z.g. *sporen* te danken hebben; de ronde blaadjes zijn en blijven groen, en dragen nooit sporen. Naar bloemen zoeken wij vergeefs; deze plant zal zich dus nooit door middel van zaden kunnen vermenigvuldigen, het zijn juist de sporen door middel waarvan ons Varentje zich voortplant. Zoo als men al uit den naam zou kunnen afleiden behoort de *Dubbeltjes Varen* tot dezelfde groote afdeeling van planten waaronder ook de *Boomvarens* en de *Chevelures* gerekend worden, n.l. de *Varens*. Op welke manier zich uit een spore een jong Varentje ontwikkelt kan ik op het oogenblik niet vertellen, dat zou mij veel te ver van mijn onderwerp afvoeren; misschien dat ik daar later nog wel eens een afzonderlijk opstelletje over zal schrijven. Alle *Varens*, zonder uitzondering, dragen nooit bloemen, maar planten zich altijd voort door middel van sporen.

De *Kattestaart-Orchidee* en de *Duifjes-Orchidee* behooren — men leidt dat gemakkelijk uit hun naam af — tot die groote afdeeling van planten die om de kleur en de vorm der bloemen, soms ook om haar geur, bij de plantenliefhebbers zoo zeer gewild zijn, n.l. tot de *Orchideën*. In groote tegenstelling met de *Varens* brengen de *Orchideën* nooit sporen voort, maar vermenigvuldigen zich zonder onderscheid door middel van meestal zes-hoekige vruchten, waarbinnen zeer vele, heel kleine en lichte zaadjes z.g. *stofzaad* besloten zijn. De beide genoemde *Orchideën* komen over geheel Java verspreid voor; men treft haar niet alleen in de laagvlaktes, maar soms ook vrij hoog op de berghellingen.

De *Kattestaart-Orchidee* is in het bezit van trossen, die ± 2 dM. lang kunnen worden; de rose-gekleurde bloemen verspreiden een minder aangenaam riekende geur. In December bloeide zij in en om Batavia zeer rijkelijk; zij werd toen dan ook zeer veel aan de deur te koop aangeboden.

De *Duifjes-Orchidee* of de *Kippetjes* draagt lange trossen van kleine witte bloemen; in knop-toestand, en ook als zij zich pas weer heeft gesloten, heeft de bloem werkelijk veel gelijkenis met kleine zuiver witte duifjes die aan één poot hangen te slapen. Bekijkt men de geopende bloem van verschillende zijden, dan treft ons — ten minste als wij een beetje

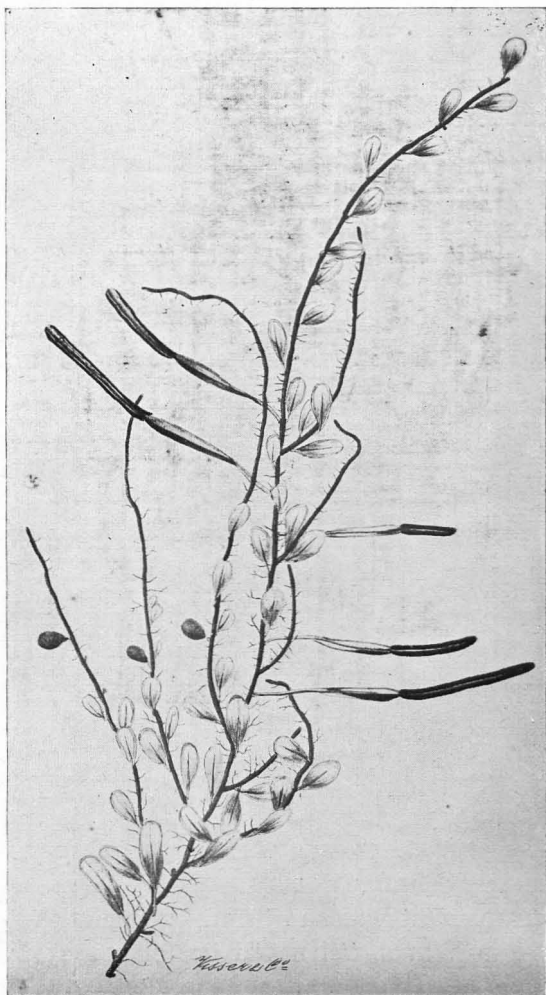

Fig. 1.

Eene der vele soorten van het *Dubbeltjes Varen*. Naar eene der gekleurde platen uit het werk van C. L. BLUME: *Flora Javae*.

verbeelding rijk zijn — de gelijkenis met een vliegend duifje. Deze Orchidee bloeit ééns in de ongeveer vijf weken, merkwaardig genoeg over geheel Java vrij wel op denzelfden dag; jammer is het dat de bloempjes nauwelijks 24 uur open blijven.

De *Vogellijm* of *Maretak*, die wij in Holland slechts in één soort kennen, is hier in de tropen in een zeer groot aantal vormen te vinden; wij kunnen deze in twee verschillende geslachten onderbrengen, ik noemde ze boven reeds n.l. *Loranthus* en *Viscum*. Deze zullen slechts bij hooge uitzondering door planten-liefhebbers worden aangekweekt. Dat is wel jammer, want beide zijn zeer zeker wel de moeite waard om eens van nader bij bekeken te worden. Niet zoo zeer zijn het de kleur en de vorm der bloemen, die onze aandacht trekken — ofschoon die onze opmerkzaamheid te over verdienen — als wel allerlei bijzonderheden omtrent hare levenswijze. De plaats van *Loranthus* en *Viscum* onder de verschillende planten is nog lang niet met zekerheid bepaald; de groep waarbij zij met nog enkele andere planten worden ondergebracht zou men gevoegelijk — al is het met wel wat al te weinig eerbied voor de wetenschappelijke planten-kenners — de *Rommelgroep* kunnen noemen.

Evenals de Dubbeltjes Varen, Kattestaart- en Duifjes-Orchidee, komen ook de *Loranthus* en *Viscum* algemeen over geheel Java verspreid voor; de *Maretak* leeft evenmin uitsluitend in de laagvlakte, ook haar vindt men tot vrij hoog in de bergen.

Kemadoehan of passilan is dus eigenlijk een verzamelwoord; de Inlandsche bevolking vereenigt daaronder een aantal plantengroepen als: Varens, Orchideën en de Rommelgroep, die weinig of niets aan elkaar verwant zijn.

Maar zouden die planten dan zonder reden onder één naam vereenigd zijn?

Het antwoord ook op deze vraag is niet zoo gemakkelijk te geven; ik zal probeeren mijn lezers daarmee op weg te helpen.

Als wij de bovengenoemde voorbeelden van kemadoehan eens nagaan wat betreft hare levenswijze, dan valt het op dat wat onder passilan is samengevat niet uit het water of uit den grond wordt verzameld, maar juist van andere planten; kemadoehan of passilan leeft n.l. op, tegen of in andere planten.

Mijne lezers kennen natuurlijk allen de *Assemboom* (*Tamarindus indica*). Bijna zonder uitzondering kunnen wij op elken Tamarinde-boom, die wat op leeftijd is gekomen de Dubbeltjes Varen, de Kattestaart- en de Duifjes-Orchidee vinden. Letten wij nu eens goed op het verband, dat er tusschen de Assem en bijv. de Kippetjes bestaat. Het valt dan al gauw op, dat de Orchidee op en tegen de Assem-takken groeit. Gemakkelijk is met het bloote oog het verloop van de wortels van dit Orchideetje van het begin tot het einde te vervolgen; zij dringen nooit in den grond, maar hechten zich steeds op en tegen de takken van boomen vast. Bovendien valt het op dat die wortels nooit in die takken indringen.

Wat ik van de levenswijze van de Duifjes Orchidee heb verteld, geldt nu ook voor de Dubbeltjes Varen en voor de Kattestaart Orchidee. Deze planten leven dus alle met hare wortels op en tegen de takken van andere planten, echter, zonder dat de wortels in die takken indringen en dus zonder daaruit voedsel te betrekken. Planten met eene dergelijke levenswijze noemt men *epiphyten*.

Al is het mij onbekend, wie en wat de lezers van dit opstelletje zijn, toch kan ik U natuurlijk onder de ware natuurliefhebbers rangschikken. Dat zijn anders geen gemakkelijke menschen; integendeel, zij behooren tot de lastigste. Heel veel minder moeite kost het om een tijdschrift als *De Tropische Natuur* met opstelletjes te vullen voor zoogenaamde natuurliefhebbers; want och dat zijn zulke makke schapen. Deze zoogenaamde natuur-

vrienden liggen gemakkelijk in hun krossie malas met de een of andere versnapering bij de hand of zitten met een ernstig gezicht aan hun studeertafel te lezen, en meenen op die manier uit de boeken kennis omtrent de Natuur op te doen. Zij nemen gewillig uit de boeken op, wat bijna even gewillig het papier van de drukpers over neemt. Voor hen is het heel gemakkelijk opstelletjes over onderwerpen die de levende natuur betreffen te schrijven; zij controleeren toch niet! Maar die anderen, die ware natuurliefhebbers, naar ik hoop U allen, die dit opstelletje leest, u bent verre van gemakkelijk, integendeel, u bent lastig; maar . . . tegelijkertijd voor ons de meest gewaardeerde lezers. Het zijn juist de ware natuurliefhebbers, die zich niet tevreden stellen met wat het papier zoo gewillig op neemt en te lezen biedt. Is een opstelletje begrepen, dan zijn zij het, die de beschreven verschijnselen in de natuur met eigen oogen willen waarnemen, en zij zijn het ook die dan pas genieten. Neemt U daar maar eens een proef mee, en let eens op de planten die u op de *Mangga*, *Kanarie* en nog op tal van andere boomen meer kunt vinden; het zou mij heusch niets verwonderen wanneer U dan nog een groot aantal voorbeelden zelf zult verzamelen van epiphyten.

Epiphyten zijn dus planten, die niet in den grond wortelen of op het water drijven; zij hechten zich door middel van haar wortelstelsel op en tegen de takken van andere planten vast echter . . . zonder dat zij voedsel *uit* die andere takken betrekken, zij zoeken haar voedsel *op* de schors van die andere takken. Misschien dat ik later nog eens uitvoeriger op deze merkwaardige levenswijze terug kom; op het oogenblik kan ik alleen maar eene zeer geringe aanwijzing geven, waarom de epiphyten nog wel de moeite waard zijn om haar wat beter en van naderbij te leeren kennen; en wel is dat om het volgende.

Alle levende organismen, planten zoowel als dieren, moeten zich voeden om te kunnen blijven leven. Terwijl bij de dieren het voedsel maar op ééne plaats, immers door de mond-opening, in het lichaam komt, blijkt het dat de planten haar voedsel op tweeërlei wijzen krijgen n.l. eensdeels door middel van de bladeren, anderdeels door middel van het wortelstelsel.

(Wordt vervolgd).

ONZE VOGELS.

I. Uilen.

Van de 23 uilesoorten, die — voor zoover mij bekend — in onze archipel voorkomen, zijn er slechts eenige, die zoo nu en dan onder de aandacht van onze lezers kwamen. Onder de aandacht wil hier niet altijd zeggen onder het oog, want de meesten van ons kennen deze vogels meer van hooren dan van zien. En het is voor velen ook juist het geluid, dat hen een zekere angst of tenminste eenige afkeer voor uilen geeft. Nu mogen we niet beweren, dat iemand, die de uil om zijn geschreeuw een minder prettig dier vindt, bekeerd zal worden, als hij het dier te zien krijgt, want over het algemeen valt dat op het eerste gezicht niet mee. Bij nauwkeuriger beschouwing en nadere kennismaking gaan de meesten echter anders oordeelen. Laat ik dan ook de lezer nader in kennis brengen met eenige onzer uilesoorten.